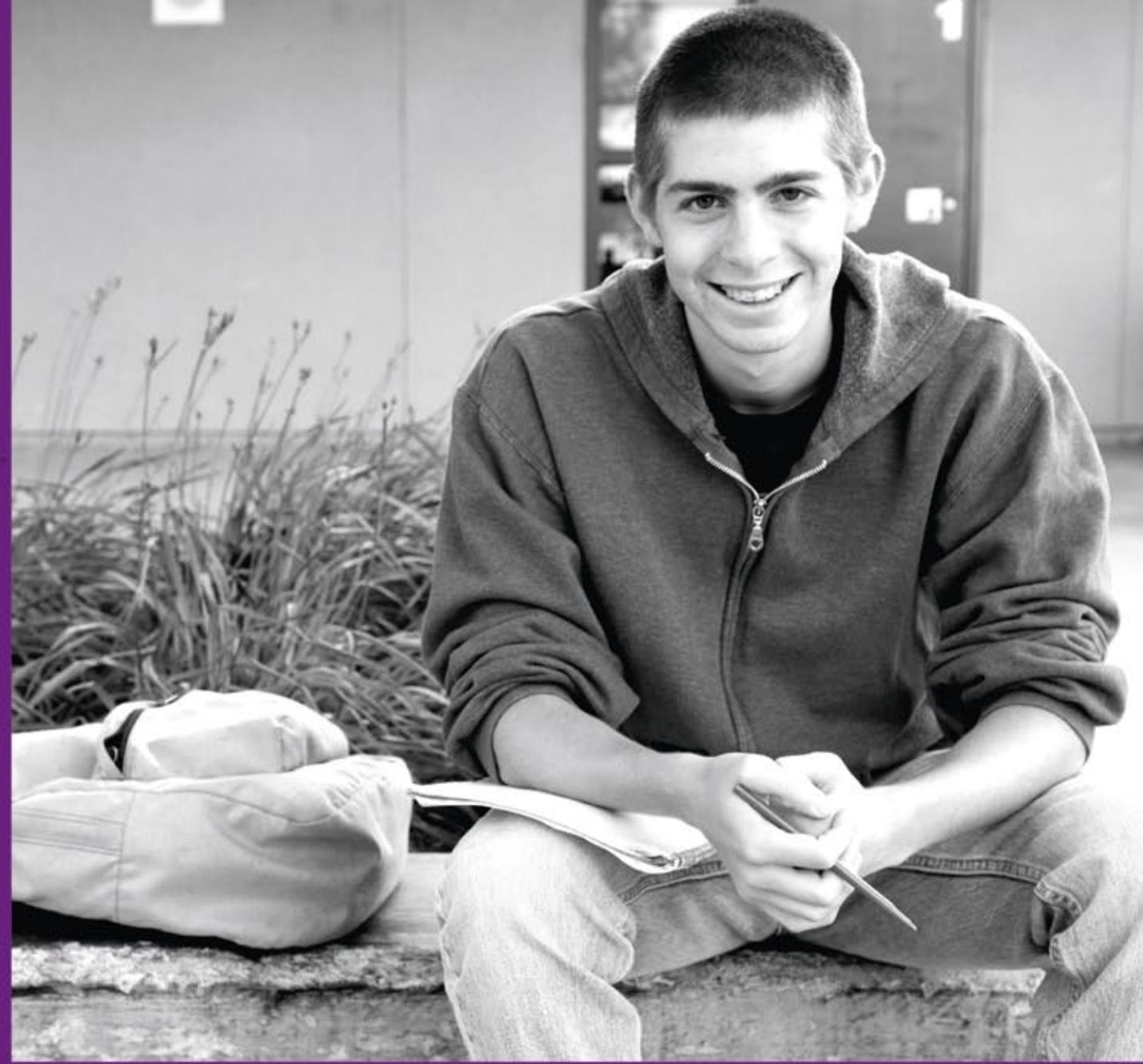

CREATED BY: smartKOLEKTIV

Inicijativa mladića

— Studija slučaja 2012

Angažovanje mladića na zapadnom Balkanu na polju rodne ravnopravnosti i prevencije nasilja

Inicijativa mladića:

ANGAŽOVANJE MLADIĆA NA ZAPADNOM BALKANU NA
POLJU RODNE RAVNOPRAVNOSTI I PREVENCIJE NASILJA

Studija slučaja **2012**

Impresum

Sadržaj

Ova studija slučaja je odraz procesa, uspjeha i rezultata nastalih iz **Inicijative mladića**; programa koji su kreirali CARE International SZ Balkan i njegovi partneri u periodu od 2007. do 2010. godine. Program je usmjeren na rješavanje pitanja rodne nejednakosti, zdravstveno štetnih praksi i međusobnog nasilja u svakodnevnom životu sa mladićima u školama i zajednici.

Za dodatne informacije o Inicijativi mladića obratite se CARE International.

CARE International

Bosna i Hercegovina	Hrvatska	Srbija
Banja Luka 78000	Zagreb 10000	Belgrade 11030
Aleja Svetog Save 7a	Iblerov trg 9	Ščerbinova 6/20 – VII floor
T: +387 51 25 82 00	T: +385 1 45 73 287	T: +381 11 35 72 341
E: spetkovic@carenwb.org	E: jcrownover@carenwb.org	E: mstarcevic@care.rs

Web stranica: www.youngmeninitiaitive.org (PDF verzija dostupna za preuzimanje)

CARE International je vodeća nevladina organizacija za pomoć i razvoj koja se bori protiv globalnog siromaštva i socijalne nepravde. Nezavisni od uticaja politike i religije, svake godine djelujemo u više od 70 zemalja u Africi, Aziji, Latinskoj Americi, Bliskom istoku i Istočnoj Evropi, dopirući gotovo do 60 miliona ljudi u siromašnim zajednicama. U Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji CARE je usmjeren na promovisanje rodne ravnopravnosti, baveći se pitanjima diskriminacije i socijalne i ekonomske uključenosti.

Autorska prava @ 2012 CARE International

Ovaj dokument može se reprodukovati u cijelosti ili djelimično bez odobrenja CARE International pod uslovom da se navede pun naziv izvora podataka i da reprodukcija nije za komercijalne svrhe. Predloženi naziv izvora: CARE International, 2012. Inicijativa mladića: Angažovanje mladića na zapadnom Balkanu na polju rodne ravnopravnosti i prevencije nasilja: Studija slučaja. Banja Luka, BiH: CARE International.

1	.	Uvod	05
2	.	Opis inicijative mladića	07
3	.	Rezultati	22
4	.	Izazovi	28
5	.	Naučene lekcije	30
6	.	Kretanje naprijed	32
	.	Aneksi	34
	.	Partneri	38

1. Uvod

Inicijativa mladića (YMI) je obećavajuća, na dokazima zasnovana strategija za angažovanje mladića širom zapadnog Balkana u promovisanju rodne ravnopravnosti i prevenciji nasilja. Pilot aktivnosti sprovedene su od 2007. do 2010. godine i u njima je bilo uključeno više od 4.000 mladića uzrasta od 14 do 18 godina kroz edukativne radionice i aktivnosti kampanje. Dizajn, implementacija i evaluacija pilot aktivnosti predstavljaju zajednički napor lokalnih partnera u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Srbiji i međunarodnih partnera iz Brazila, Sjeverne Irske i SAD. Kao jedan od prvih sistematskih napora u regionu koji se konkretno bavi ponašanjima i ranjivostima mladića iz rodne perspektive, Inicijativa mladića (YMI) je dovela do pozitivnih rezultata, ocijenjenih na različitim nivoima i korisnih razmatranja za kreiranje programa namijenjenih mladima u regionu i drugdje.

MASKULINITETI I MLADI LJUDI NA ZAPADNOM BALKANU

Kao i u mnogim drugim sredinama, patrijarhalne i krute norme u vezi sa rodom i maskulinitetima još su prisutne u zemljama zapadnog Balkana. Te norme utiču na stavove, ponašanja i odnose mladića sa drugim mladićima, djevojkama, porodicom i širom zajednicom. Od ranog doba, mnogi mladići su naučeni da biti "pravi muškarac" znači biti hranilac i zaštitnik svoje porodice i zajednice. Dječaci i mladići su često vaspitavani da budu agresivni i skloni takmičenju, kao priprema za ove društvene uloge. Mnogi dječaci i mladići su takođe često vaspitavani na način da se oslanjaju na same sebe, da ne vode računa o svom zdravlju i da ne traže pomoć kada im je to možda potrebno. Često, dječaci i mladići koji se ponašaju u suprotnosti s ovim društvenim očekivanjima – na primjer, koji pokazuju interesovanje za kućne poslove koji se tradicionalno povezuju sa ženama, poput kuvanja, čišćenja, ili brige za mlađu braću i sestre, ili koji lako prikazuju svoja osjećanja – mogu biti ismijani od strane svojih porodica ili vršnjaka kao "slabići", ili ne pravi muškarci.

Stavovi i ponašanja sadašnjeg naraštaja mladića u zemljama zapadnog Balkana su takođe pod uticajem činjenice da su rođeni za vrijeme i neposredno nakon ratova u Jugoslaviji i da odrastaju u vrijeme burne poslijeratne obnove. U mnogim sredinama u ovom regionu još su veoma prisutne militarizovane verzije maskuliniteta, kao što su tenzije oko društveno-kulturnih i političkih identiteta. Ovaj širi okvir igra ključnu ulogu u oblikovanju maskuliniteta u ovom regionu i iskustvima mladića u vezi sa nasiljem. S obzirom na sve veću zabrinutost na Balkanu o rastućim stopama rodnog i vršnjačkog nasilja (uključujući i homofobno i ksenofobno nasilje), od presudnog je značaja da

06 civilno društvo i vlade bolje shvate kako rodne norme i drugi društveni uticaji oblikuju stavove i ponašanja mladića, te kako programi i politike mogu najefikasnije riješiti ova pitanja.

U zemljama zapadnog Balkana, kao i širom svijeta, mladići su glavni počinoci nasilja nad drugim mladićima i ženama. Mladići su takođe često i glavne žrtve nasilja. Za mladiće, vršnjačko nasilje – uključujući i maltretiranje – je često najizraženiji vid nasilja u njihovom svakodnevnom životu. Zaista, mnogi mladići su često naučeni da agresija ili nasilje prema drugima predstavlja prihvatljivo sredstvo za demonstraciju snage i kontrole ili, da bi izbjegli da budu žrtve, oni moraju počiniti nasilje nad drugima. Bazично istraživanje za pilot aktivnosti Inicijative mladića u školama pokazalo je da je značajan broj mladića učestvovao u maltretiranju: 34-55% njih je prijetilo drugom mladiću barem jednom, a 47-65% njih je udarilo drugog mladića rukom ili nogom. Isto istraživanje je takođe pokazalo da 75-90% mladića vjeruje da treba da brane svoju "čast" ako ih neko uvrijedi, čak i ako bi to značilo korištenje nasilja. Osim toga, 25-33% mladića je takođe izjavilo da su bili uključeni u čin nasilja, kao dio bande. Tokom intervjuja sa mladićima, u više navrata se pojavilo pitanje nasilja unutar bandi ili grupe, pri čemu je nekoliko mladića istaklo taj fenomen i kao okidač (da ponašanje grupe - često uz piće - dovodi do "glupog ponašanja" poput nasilja), i kao podršku (da imaš prijatelje koji će ti se pridružiti ako si napadnut).

Za mladiće u svim kulturama i sredinama adolescencija je vrijeme ogromne tranzicije, jer oni nastoje da definišu sebe i svoje mjesto u svijetu; to je vrijeme kada se testiraju granice, isprobavaju nove stvari, upoznaju različiti ljudi i učvršćuju mnoge ideje i "norme" koje će ih voditi kroz život. Inicijativa mladića ciljano djeluje na mladiće kada su oni u ovoj fazi njihovog života - vrijeme sticanja društvenih iskustava, uključujući i prve intimne odnose. Iz perspektive obrazovanja, ova faza predstavlja prozor mogućnosti za promovisanje pozitivnih stavova i ponašanja o rodnim ulogama i odnosima. Na primjer, iako je to doba kada mladići tek počinju da ulaze u intimne odnose, to je ključni trenutak za njihovo uključivanje u razmišljanja o rodno uslovrenom nasilju. Upravo tokom ovog perioda u njihovom životu mladići formiraju svoja uvjerenja i stavove o dinamici odnosa, često posmatrajući odnose koje vide kod kuće i oko njih kao modele. Za značajan broj mladića, modeli odnosa koje vide oko sebe mogu biti nasilni. Nedavno istraživanje sprovedeno među odraslim muškarcima u Hrvatskoj, na primjer, pokazalo je da je oko 30% ispitanika koristilo nasilje nad ženama barem jednom, a oko 30% njih je doživjelo nasilje od strane nastavnika u školi, dok je gotovo 70% njih bilo ošamareno ili udaren po zadnjici od strane roditelja za vrijeme odrastanja¹. Takve statistike naglašavaju potrebu za rad sa mladićima kako bi im se pomoglo da dekonstruišu poruke i modele nasilja oko njih i da izgrade vještine za alternativna i zdravija ponašanja.

¹ · Bijelić, Nataša: Muškarci i rodna ravnopravnost u Hrvatskoj: Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, 2010.

2. Opis inicijative mladića

Od svog početka, Inicijativa mladića je nastojala da obezbijedi osjećaj lokalnog vlasništva za sve aktivnosti kroz osnaživanje lokalnih organizacija za rad sa mladima (YSA) koje bi bile vodeći implementatori i zagovornici svih aktivnosti. Direktan rad sa mladićima je započeo sa formativnim istraživanjem s ciljem da se identifikuju i istraže specifične rodne norme i očekivanja koja utiču i doprinose neravnopravnim i nasilnim ponašanjima mladića. Rezultati ovog istraživanja zauzvrat su pružili informacije o razvoju same intervencije, koja se sastoji od grupnih obrazovnih radionica i društvene marketinške kampanje. Kroz razvoj i implementaciju svih aspekata intervencije, mladići su bili u centru pažnje. Njihova iskustva i mišljenja su dala neophodne informacije u pogledu sadržaja i oblika intervencije kako bi se obezbijedilo da i ona bude relevantna i privlačna za mladiće. Pilot faza intervencije je bila usmjerena na školsko okruženje. Radeći u školama, Inicijativa mladića je bila u mogućnosti da dopre do preko 4.000 mladih ljudi i uspostavi bazu za institucionalizaciju aktivnosti. Zagovaranje tokom pilot faze i nakon nje takođe je pomoglo da se stvori zamah i izgrade partnerstva potrebna za proširenje aktivnosti na državnom nivou.

IZGRADNJA KAPACITETA LOKALNIH ORGANIZACIJA ZA RAD SA MLADIMA (YSA)

Jedan od ključnih prioriteta za Inicijativu mladića je izgradnja kapaciteta lokalnog civilnog društva za razvoj i sprovođenje programa za angažovanje mladića. Kao organizacija za koordinaciju programa Inicijativa mladića, CARE International je od samog početka nastojao da obezbijedi da aktivnosti budu organizovane i sprovedene na takav način da ostanu u lokalnom vlasništvu i da budu održive i nakon prestanka učešća ili podrške od strane CARE International. U tom smislu, direktna implementacija svih istraživačkih i interventnih aktivnosti je sprovedena od strane lokalnih organizacija za rad sa mladima. Uloga CARE International je bila da obezbijedi potrebnu izgradnju kapaciteta i podršku za lokalne organizacije kako bi bile što efikasnije u svom radu. Na početku pilot faze CARE International je identifikovao pet lokalnih organizacija za rad sa mladima sa značajnim iskuštvom u oblasti vršnjačke edukacije i promovisanju seksualnog i reproduktivnog zdravlja mladih, uključujući i prevenciju HIV-a (vidi Okvir 1). Imajući u vidu da nijedna od odabranih organizacija nije imala iskustva u rodno transformativnom radu, niti posebne veze između roda i nasilja, CARE International je organizovao seriju od četiri intenzivna treninga na temu roda i maskuliniteta s ciljem pripreme organizacija za rad sa mladima za njihov rad sa mladićima. Te treninge su držali regionalni i međunarodni stručnjaci iz oblasti roda, a uključivali su kontakt osobe

u vezi sa programom Inicijativa mladića iz svake od organizacija. Pored pružanja važne teoretske i praktične osnove za pitanje roda kao objektiv za programe namijenjene radu sa mladima, treninzi su takođe pružali važan prostor za pojedince da razmisle o svojim ličnim stavovima i vrijednostima i kako ti stavovi i vrijednosti utiču na njihov rad sa mladim ljudima.

Organizacije za rad sa mladima su bile u mogućnosti da dodatno izgrade svoje vještine u radu sa mladićima tokom formativnog istraživanja i terenskog istraživanja obrazovnog kurikuluma (opisano u nastavku). Ove početne aktivnosti Inicijative mladića pružile su organizacijama za rad sa mladima vrijedno praktično iskustvo prije nego što su započele pilot intervencije u školama. Kroz sve ove aktivnosti, CARE International je ponudio stalnu tehničku podršku na raznim aspektima rada, od savjeta i alata za monitoring i dokumentovanje projekta do tehničkih inputa za efikasno angažovanje mladića. S ciljem održivosti partnerskih organizacija za rad sa mladima, CARE International je takođe pružio stalnu podršku u institucionalnom razvoju, uključujući i prikupljanje sredstava (fund raising) i umrežavanje (networking). U 2009. godini kontakt osobe Inicijative mladića iz svake organizacije za rad sa mladima su takođe imale priliku da učestvuju na Globalnom simpoziju o angažovanju muškaraca i dječaka u postizanju rodne ravnopravnosti, koji je održan u Rio de Žaneiru, Brazil. Simpozijum je bio prilika za kontakt osobe iz organizacija za rad sa mladima da se povežu sa pojedincima i organizacijama koji obavljaju sličan posao u različitim sredinama i da iz prve ruke čuju o dobrim praksama u radu sa muškarcima i dječacima.

OKVIR 1 – PARTNERI U IMPLEMENTACIJI PROGRAMA INICIJATIVA MLADIĆA

- Bosna i Hercegovina**

Perpetuum Mobile:
Centar za razvoj mladih i zajednice (Banja Luka)

Asocijacija za seksualno i reproduktivno zdravlje XY (Sarajevo)

- Hrvatska**

Hrvatska udruga za oboljele od HIV-a (Zagreb)
Status: M (Zagreb)²

- Crna Gora**

Omladinski kulturni centar Juventas (Podgorica)
Napomena: Zbog poteškoća u obezbjeđivanju podrške vlade za implementaciju programa u školama, u Crnoj Gori sprovedeno je samo formativno istraživanje Inicijative mladića i terensko istraživanje kurikuluma.

- Srbija³**

Centar za promociju zdravih stilova života E8 (Beograd)
Inicijative (Prokuplje)

² · Tokom pilot faze, kontakt osobe Inicijative mladića iz Hrvatske udruge za oboljele od HIV-a odlučile su da pokrenu organizaciju koja će biti posebno usmjerena na pitanja mladih i roda. Ova nova organizacija, pod nazivom Status M, je formalno preuzeila koordinaciju aktivnosti Inicijative mladića u Hrvatskoj tokom završnog perioda pilot faze.

³ · Centar za promociju zdravih stilova života E8 pridružio se projektu u jesen 2008. Jedna druga organizacija iz Srbije je u početku bila dio Inicijative mladića, međutim, zbog određene zabrinutosti oko njihove institucionalne predanosti, njih je zamjenio Centar za promociju zdravih stilova života E8.

OKVIR 2 – MLADIĆI I SUKOB: IZGRADNJA PRAKSE IZMEĐU ZEMALJA ZAPADNOG BALKANA I SJEVERNE IRSKE

Kao dio procesa izgradnje kapaciteta za lokalne partnerske organizacije, CARE International je organizovao niz studijskih putovanja u saradnji sa organizacijama YouthAction Northern Ireland i Youth Work Ireland. Obje organizacije imaju veliko iskustvo u kreiranju programa za mlađe u postkonfliktnom ambijentu Sjeverne Irske. Putovanja su pružila priliku za partnere iz zemalja zapadnog Balkana i Sjeverne Irske da razmijene iskustva i uče jedni od drugih o radu sa mladićima i da se osvrnu na sličnosti i razlike između maskuliniteta i mlađih u dvije postkonfliktnе sredine.

Pored studijskih putovanja za osoblje iz pojedinih partnerskih organizacija, više od 40 mladića iz Irske, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore i Srbije su bili okupljeni u kampovima na temu liderstva i radi posjeta organizacijama. Ove interakcije su omogućile mladićima da razmišljaju o procesima rješavanja sukoba iz šire perspektive i da stvore nova, međukulturalna prijateljstva.

Western Balkan Gender-Based Violence Prevention Initiative

Exploring Dimensions of Masculinity and Violence

Fieldwork conducted
March - April 2007

FORMATIVNA ISTRAŽIVANJA

Zbog nedostatka istraživanja o mladićima i maskulinitetima u regionu, prva faza Inicijative mladića je bilo formativno istraživanje o stavovima mladića prema rodu, maskulinitetima, seksualnosti i nasilju.⁴ Istraživanje je koristilo participativnu metodologiju – pod nazivom procjena participativnog učenja (PLA) – i uključivalo petodnevne radionice sa grupama mladića u svakoj od zemalja u kojima su sprovedene pilot aktivnosti. Oko 60 mladića je učestvovalo u ovom istraživanju. Za mnoge mladiće to je bio prvi put da su imali priliku da se kritički osvrnu i diskutuju o mnogim očekivanjima i pritiscima sa kojima se suočavaju kao mladići, kao i njihovim iskustvima s nasiljem. Uprkos razlikama između i unutar različitih sredina, mladići su identifikovali nekoliko zajedničkih određujućih karakteristika maskuliniteta. Mnogi su opisali "idealnog" muškarca kao nekog ko je fizički jak, seksualno potentan, hrabar, jake volje i ko brani svoju čast i čast svoje porodice. Oni su takođe opisali idealnog muškarca kao nekog ko se bavi "muževnim" aktivnostima poput pijenja i sporta. Pored toga, mladići su istakli da idealan muškarac ne pokazuje nikakvu slabost niti se ponaša feminizirano. Mladići su identifikovali kuću i školu kao mesta koja najviše utiču na percepciju maskuliniteta kod mladića, a naročito vršnjake kao izvor iz kojeg su najviše naučili o stvarima koje muškarac "treba i ne treba da radi".

⁴ Za više informacija o dizajnu i rezultatima istraživanja pogledajte Eckman et al. (2007) "Exploring Dimensions of Masculinity and Violence" ICRW i CARE International

OP
SIS

12 Mnogi mladići su takođe izjavili da je opšte društveno očekivanje, naročito među vršnjacima i kod očeva, da mladići treba da koriste nasilje da se brane. U svim sredinama mladići su prijavili visoku učestalost nasilja među vršnjacima, uglavnom u školi, ali i na ulicama i drugim javnim mjestima. Mnogi od tih mladića vide nasilje kao neizbjegno i kao važan način na koji mladići pokazuju svoju snagu i maskulinitet. Slučajevi nasilja između muškaraca uglavnom su povezani sa potrebom da se zaštiti nečiji ponos ili ugled. Biti spremanjani braniti svoje prijatelje takođe se posmatra kao važno obilježje maskuliniteta i sredstvo pokazivanja odanosti nekome. Vršnjaci često prihvataju mladiće koji se tuku, a odbacuju one koji to ne rade. Kada su upitani o posljedicama nekoristenja nasilja, mnogi mladići su rekli da bi očekivali da dožive više nasilja kao posljedicu, naročito među vršnjacima.

Mladići uključeni u istraživanje su takođe rekli da "velika većina" njihovih vršnjaka piće alkohol da "pokažu svoj maskulinitet" i žilavost. Osnovno istraživanje koje je naknadno primjenjeno u pilot školama pokazalo je da je 74-82% mladića prijavilo konzumiranje alkohola. Mnogi od mladića koji su prijavili da su ikada pili alkohol su takođe prijavili konzumiranje više od pet pića u onim prilikama kada piju alkohol. Isto istraživanje je takođe pokazalo značajnu povezanost između konzumiranja alkohola i nasilja kod mnogih mladića.

Nasuprot njihovim uvjerenjima o nasilju nad drugim muškarcima, mladići uključeni u procjenu participativnog učenja (PLA) su se gotovo jednoglasno suprotstavili upotrebi nasilja nad ženama. Većina vjeruje da nasilje nad ženama gotovo nikada nije opravданo, zato što su žene slabije. Oni smatraju fizičko nasilje muškarca nad ženom kao borbu u kojoj muškarac zna da može pobijediti bez borbe – time, muškarac koji tuče ženu bi se mogao smatrati nemuževnim ili kukavicom. U isto vrijeme kada su mladići teoretski osudili nasilje nad ženama, oni su takođe vjerovali da bi upotreba nasilja nad ženama mogla biti opravdana u slučajevima u kojima je potrebno za uspostavljanje discipline. Na primjer, neki mladići su objasnili da bi nasilje bilo opravданo kao posljednje sredstvo u slučajevima kada žene nisu reagovale na druge napore muškaraca da uspostave autoritet ili kontrolu. Istovremeno, postojala su značajna neslaganja i preispitivanja među mladićima o tome kako uravnotežiti jednakost u odnosima sa ženama sa uvjerenjem da muškarci treba da budu autoritet i imaju posljednju riječ u porodici.

U raznim sredinama značajan broj mladića je izrazio negativne stavove prema homoseksualcima, u rasponu od neprijatnosti do jakih osjećanja gađenja i nasilja. Vjerovanje kod nekih mladića jeste da "pravi" muškarac ne može biti homoseksualac. U nekim diskusijama o nasilju nad homoseksualcima i drugim seksualnim manjinama postojalo je otvoreno okrivljavanje žrtve za vidljivu demonstraciju njegove/njene seksualne orientacije.

Jedan od najznačajnijih rezultata procjene participativnog učenja (PLA) je stepen do kojeg su mladići pozdravili priliku da razgovaraju o temama u vezi sa rodom i nasiljem. U zaključku procjene participativnog učenja mnogi mladići su zatražili dodatne prilike da se uključe u slične aktivnosti i diskusije. Zanimljivo je da, dok su oni bili željni da razgovaraju o svom ponašanju i iskustvima sa nasiljem, mnogi mladići su imali poteškoća u eksplicitnom identifikovanju uticaja na njihov razvoj i ponašanje, naročito u odnosu na oče-

kivanja maskuliniteta. Na primjer, u diskusiji o uzrocima rodno uslovljenog nasilja mladići nisu u početku povezivali korištenje nasilja sa očekivanjima maskuliniteta (iako su mogli uz pažljivu facilitaciju). Ovaj rezultat implicira potrebu za pristupima koji izgrađuju sposobnost kod mladića da prepozna ove veze i da kritički razmišljaju o njima. Kao što je objašnjeno u nastavku, ta potreba za usmjerenim razmišljanjem je osnova za kreiranje obrazovne komponente.

PILOT INTERVENCIJA

Pilot faza intervencije – sastavljena od edukativnih radionica i kampanje – sprovedena je u pet srednjih tehničkih škola na pet lokacija u tri zemlje: Banja Luka i Sarajevo u Bosni i Hercegovini; Zagreb u Hrvatskoj i; Beograd i Prokuplje u Srbiji. Aktivnosti su sprovedene tokom otprilike godinu dana (tokom dvije školske godine). U svim pilot školama učeničku populaciju činili su uglavnom mladići iz nižih socioekonomskih klasa. Ove škole su izabrane za pilot fazu zato što su ovi mladići često najviše izloženi riziku da budu počinjenici i žrtve nasilja i činjenice koju je potvrdilo osnovno istraživanje koje je pokazalo da je gotovo 50% mladića obuhvaćenih uzorkom bilo uključeno u neki oblik nasilnih djela, bilo kao počinilac ili žrtva.

Ciljevi i dizajn interventnih aktivnosti Inicijative mladića su zasnovani na "rodno osviješćenoj praksi" – oni nastoje da usmjere mladiće ka kritičkom razmišljanju o načinima na koje društvo utiče na njihove stavove i ponašanja i da im pomogne da razviju vještine potrebne za prevladavanje štetnih ili restriktivnih društvenih očekivanja i da djeluju na pravičnije i nenasilne načine. Ovaj pristup podrazumijeva rad sa mladićima da shvate istorijske i sadašnje teškoće sa kojima se suočavaju djevojke i žene i da takođe istraže kako krute rodne norme ograničavaju izbore i živote mladića. U skladu sa principima rodno osviješćene prakse, Inicijativa mladića je takođe snažno fokusirana na mobilizaciju mladića da preduzmu konkretne korake za promjenu (vidi Okvir 3 za više detalja o rodno osviješćenoj praksi).

Da bi procijenili uticaj pilot aktivnosti na stavove i ponašanja mladića, CARE International i lokalne organizacije za rad sa mladima sarađivali su sa Međunarodnim centrom za istraživanje o ženama (ICRW) na prikupljanju i analizi uporednih podataka od oko 2.500 mladića u interventnim školama i kontrolnim školama prije i po završetku aktivnosti. Podaci su prikupljeni putem upitnika koji su popunjavali sami ispitanici i dubinskih kvalitativnih intervjuja sa više od 100 mladića, kao i sa osobljem u školama i partnerskim agencijama.

OKVIR 3 – RODNO OSVIJEŠĆENA PRAKSA⁵

Rodno osviješćena praksa nastoji da angažuje mladiće i djevojke kroz procese koji ih podržavaju da proaktivno rješavaju društvena pitanja kao što su nejednakost i ugnjetavanje i da preispituju ograničenja sa kojima se mogu susresti u svojim životima kao rezultat roda. Intervencije mogu uključivati obezbjeđivanje prostora za mlađe ljude da istražuju i uče o svojoj rodnoj socijalizaciji i srodnim percepcijama i stavovima; edukaciju mlađih ljudi o istorijskim i današnjim uticajima feminizma i patrijarhata i; rješavanje na realnost života djevojaka i mlađića u njihovoj emocionalnoj i praktičnoj pripremi za mijenjanje svijeta u smislu ženskih i muških uloga.

Rodno osviješćena praksa podrazumijeva više nego samo istraživanje sopstvenog roda, već ona svjesno prelazi u područje istraživanja "drugog". Namjera je preispitati zablude "drugog" koje mogu dovesti do seksističkih ili diskriminirajućih stavova i ponašanja. To je posebno efikasno tamo gdje postoje različiti identiteti, pri čemu postoji ili eksplicitno ili implicitno odbacivanje od strane jedne grupe "drugog". Pristup djeluje na principu odvajanja mita od stvarnosti, podstičući razumijevanje razlike i priznavanje zajedničkih osobina oboga.

Specifični problemi koji proizlaze iz rodnih struktturnih nejednakosti su razmatrani kroz trostruki pristup: 1) podizanje svijesti o nejednakosti kod mlađih ljudi, 2) učenje mlađih ljudi vještina za prevladavanje potencijalnih prepreka koje proizlaze iz nejednakosti i, 3) motivisanje mlađih, kao pojedinaca i kao grupe, da preduzmu mjere u rješavanju sličnih nejednakosti u sopstvenim životima.

OBRAZOVNA KOMPONENTA

Jezgro intervencije Inicijative mlađića je niz grupnih edukativnih radionica koje promovišu kritičko i lično razmišljanje o rodu, maskulinitetima i zdravlju, s jakim naglaskom na prevenciju nasilja. Radionice su vrlo participativne i uglavnom se oslanjaju na adaptaciju Programa H priručnik, kurikulum koji je originalno razvijen u Latinskoj Americi i na Karibima. Prethodno prilagođene za korištenje u različitim sredinama kao što su Indija, Tanzanija i Vijetnam, u strogim istraživanjima je pokazano da aktivnosti iz Programa H dovode do pozitivnih promjena u rodnim stavovima i ponašanju mlađića u vezi s nasiljem i prevencijom HIV-a.⁶

⁵ · Za više informacija o rodno osviješćenoj praksi pogledajte: Harland, Ken i Morgan, Susan (2009) The 'Lens Model': A practical tool for developing and understanding gender con-

⁶ · Za više informacija o Programu H posjetite web stranicu Instituta Promundo na <http://www.promundo.org.br/en/activities/activities-posts/program-h/>

Adaptacija Programa H za kontekst zapadnog Balkana započeo je s radio-nicom gdje su lokalne organizacije za rad sa mlađima pregledale izbor aktivnosti i napravile početne promjene na osnovu svojih iskustava u radu sa mlađićima. Takođe je uključeno nekoliko aktivnosti iz drugih kurikuluma za mlađe ljude. Adaptirane aktivnosti su zatim testirane na terenu sa 120 mlađića u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Crnoj Gori i Srbiji. Mnogi mlađići koji su uključeni u procjenu participativnog učenja takođe su pozvani da učestvuju u testiranju na terenu. Za mnoge druge učesnike, testiranje na terenu je bio prvi put da su imali priliku da razgovaraju o pitanjima u vezi sa maskulinitetima, odnosima i nasiljem u okruženju gdje imaju podršku. Kurikulum je dovršen na osnovu podataka dobijenih od mlađića i facilitatora i nazvan je M Priručnik (M znači "mlađići" na lokalnim jezicima). Kompletan M Priručnik sadrži više od 30 aktivnosti koje se bave pitanjima zdravlja i odnosa iz rodne perspektive, uključujući i seksualno i reproduktivno zdravlje, komunikaciju i pregovaranje, upotrebu droga i alkohola, upravljanje ljutnjom i prevenciju nasilja.

Za implementaciju pilota u pet škola, tim Inicijative mlađića identifikovao je 20 aktivnosti iz M Priručnika koje su sprovedene ili tokom 20 sesija od otprilike 1-2 sata ili 10 sesija od otprilike 2-4 sata. Radionice su se održavale uglavnom poslije škole ili vikendom iako je u nekim slučajevima škola ustupila vrijeme tokom nastave za radionice. Radionice su vodile stručne muške osobe za rad sa mlađima iz lokalnih organizacija za rad sa mlađima koji su predstavljali model rodno ravnopravnog ponašanja i služili kao pouzdane osobe kojima mlađići mogu da priđu sa pitanjima koja su neposredno relevantna za radionice, kao i drugima.

Lokalne organizacije za rad sa mlađima organizovale su četiri ciklusa radionica tokom implementacije pilota u svakoj školi, gdje je svaki ciklus radionica uključivao oko 6-20 mlađića. Većina mlađića učesnika se dobrovoljno prijavila da bude u radionicama, međutim, u nekim slučajevima, nastavnici ili škola su predložili mlađiće koje su smatrali kao "problematične" da učestvuju u radionicama. Ukupno 411 mlađića iz svih sredina su učestvovali u radionicama tokom pilot faze.

OKVIR 4 – FORUM MLADIĆA

U svakoj od pet pilot lokacija, partnerske organizacije za rad sa mlađima su organizovale savjetodavne odbore koje je sačinjavalo do 10 mlađića kako bi obezbijedili ulazne informacije i smjernice za implementaciju aktivnosti. Nekoliko mlađića koji su regrutovani za savjetodavni odbor su takođe bili učesnici u okviru procjene participativnog učenja. Regionalni savjetodavni odbor – Forum mlađića – takođe je formiran okupljanjem po dvojice mlađića iz svakog od lokalnih savjetodavnih odbora. Forum mlađića odigrao je ključnu ulogu u razvoju kampanje, koja je opisana u daljem tekstu. Pored svojih savjetodavnih uloga, mlađići koji su učestvovali u lokalnim savjetodavnim odborima i/ili Forumu su takođe redovno učestvovali u aktivnostima obuke na temu liderstva. Nekoliko mlađića iz lokalnih savjetodavnih odbora su se takođe nakon toga pridružili lokalnim organizacijama za rad sa mlađima kao volonteri ili osoblje.

KAMPANJA

Druga komponenta intervencije Inicijative mladića je kampanja socijalnog marketinga pod nazivom "Budi muško". "Budi muško" ima dva glavna cilja: promovisati sliku edukativnih radionica kao nešto što je mladićima "cool" da rade te ojačati i proširiti ključne poruke iz radionica. Razvoj kampanje je bio proces inspirisan mladim ljudima i vođen od strane mlađih ljudi koji je okupio lokalne partnerske organizacije za rad sa mlađima i mladiće iz svih pilot lokacija (vidi Okvir 4: Forum mladića). SMart Kolektiv, neprofitna organizacija specijalizovana u području socijalnog marketinga, sa sjedištem u Beogradu, bio je glavni koordinator za proces razvoja kampanje. Oni su organizovali niz radionica o medijima i marketingu, podučavali mladiće u stvaranju sloganova, vizuelnog identiteta i poruke za kampanju, pružali stalnu tehničku podršku tokom implementacije pilota kampanje.

Glavna tema kampanje "Budi muško" je preispitati krute norme maskuliniteta. Pod teme uključuju prevenciju nasilja nad ženama, prevenciju vršnjačkog nasilja (ili maltretiranja) i promociju seksualnog zdravlja i zdravih odnosa, mnoge od ovih tema su obrađene u radionicama. Ton kampanje je provokativan, ali ne i sklon držanju pridika. Ona koristi atraktivni vizuelni identitet (vidi Okvir 5) da navede mladiće na razmišljanje o prednostima pravednog i nenasilnog ponašanja i načina života i o tome koliko je to "cool".

U početnoj fazi implementacije pilota kampanje korišteno je ono što se zove "gerila marketing." Osoblje i volonteri lokalnih organizacija za rad sa mlađima su podijelili plakata po školama na kojima je stajao samo slogan "Budi muško". Cilj ove faze je bio izazvati znatiželju o kampanji, o njениh porukama i onom što dolazi. S obzirom na to da su učenici u svim pilot školama bili uglavnom muškarci, organizacije za rad sa mlađima su pozvalе djevojke volontere da pomognu u dijeljenju plakata kao način da skrenu još veću pažnju na plakate. Nekoliko dana nakon početne raspodjele, osoblje i volonteri organizacija za rad sa mlađima su se vratili i stavili nove, detaljnije slogane na plakate, kao što su "Budi muško, treniraj mozak" i "Budi muško, ne budi nasilnik". Ovi sloganovi su pomogli da učenici steknu bolje razumijevanje svih tema kampanje.

Kamen temeljac za aktivnosti kampanje su Budi Muško Klubovi (BMK). BMK u svakoj od pet pilot škola ima oko 20-50 članova koji služe kao "ambasadori" poruka kampanje. Članovi su mladići koji su učestvovali u edukativnim radionicama, kao i drugi koji su pokazali interesovanje da budu dio kampanje. BMK funkcioniše kao tim za implementaciju kampanje na nivou škole, i odgovorni su za stvaranje i organizovanje različitih aktivnosti da bi se doprlo do učenika putem poruka kampanje. Kao dodatnu motivaciju za BMK ambasadore, lokalne organizacije za rad sa mlađima su takođe organizovale redovne zabavne aktivnosti da ih oni sprovode kao grupa. Mnogi od ambasadora takođe imaju mogućnosti da putuju širom regiona da upoznaju druge ambasadore i da učestvuju u kampovima za mlade liderе (vidi Okvir 5).

Jedna od glavnih aktivnosti BMK je organizovanje "zabavnih" radionica. Ove radionice pružaju učesnicima priliku da uče i razviju vještine u različitim medijima koji se mogu koristiti za prenošenje poruka vršnjacima, uključujući film,

fotografiju, strip, grafite i ulični ples. Učesnici primjenjuju svoje nove vještine da stvaraju filmove, fotografije i druga djela da dalje promovišu poruke kampanje. Tokom pilot faze zabavne radionice su obuhvatile oko 100 učesnika iz različitih mesta, uključujući mladiće iz edukativnih radionica, kao i druge.

Pored zabavnih radionica, BMK takođe organizuje aktivnosti po školama za promociju poruka kampanje većem broju učenika. BMK su često u mogućnosti da angažuju lokalne poznate ličnosti poput glumaca, pjevača, novinara i sportista da učestvuju u tim aktivnostima, čime privlače značajan broj učenika. Tokom pilot faze, BMK su sproveli više od 40 različitih aktivnosti po gradovima, obuhvatajući više od 3.500 učenika. Druga inicijativa po školama je web stranica društvene mreže (www.budimusko.org). Web stranicom upravljaju članovi BMK, a ona uključuje fotografije i informacije o raznim kampanjama i omogućuje posjetiocima (samo učenici iz pilot škola) da kreiraju profile i komuniciraju sa mladima iz drugih škola u regionu.

Dok su slogan i identitet cijele kampanje bili isti u svim sredinama u kojima je sproveden pilot projekat, važno je naglasiti da je svaka partnerska organizacija za rad sa mladima dobila kreativnu slobodu da kreira različite strategije i materijale za kampanju prema lokalnom kontekstu i interesima. Na primjer, postojala je osnovna grupa materijala koja je stvorena za kampanju, uključujući plakate, majice i brošure, ali svaka organizacija za rad sa mladima mogla je da proširi ili doda slike ili poruke ovim materijalima koje su smatrali relevantnim za školski kontekst u kojem rade. Organizacije za rad sa mladima su takođe kreirale sopstvene spin-off aktivnosti, uključujući aktivnosti u vezi sa Valentinovim i "Noći Oskara" kako bi izložile završne radove radionice na temu filma. Ovaj prostor za kreativne dodatke i adaptacije pomogao je da se poveća osjećaj lokalnog vlasništva nad kampanjom i omogućio da na površinu ispliva puno kreativnih i novih ideja.

OPIS

OKVIR 6 – KAMPOVI ZA MLADE LIDERE

CARE International i organizacije za rad sa mladima su organizovali tri ljetna kampa za liderstva tokom ljeta 2009. i 2010. godine. Sedmodnevni kamp je okupio ukupno 89 najaktivnijih učesnika iz edukativnih radionica i BMK iz svakog od gradova u kojima su sprovedene pilot aktivnosti. Pored vježbi na temu liderstva i team buildinga (jačanja tima), kampovi su takođe pružali prostor mladićima različitih nacionalnosti i vjera da zajedno razmisle o zajedničkim pitanjima s kojima se suočavaju kao mladići.

ZAGOVARANJE I MEDIJI: PROMOVISANJE RODNIH PRISTUPA U RADU SA MLADIĆIMA

U decembru 2009. godine, CARE International i organizacije za rad sa mladima su organizovali tri državne konferencije u Zagrebu, Sarajevu i Beogradu kako bi pokrenuli javnu raspravu o potrebi da se integrišu maskuliniteti i rad sa muškarcima u napore za prevenciju nasilja u cijelom regionu. Konferencije su okupile više od 300 učesnika, uključujući predstavnike iz vlade, škola i civilnog društva i članove lokalnih BMK. Među visokim zvaničnicima bili su prisutni potpredsjednik Vlade iz Hrvatske, ministar pravosuđa iz Bosne i Hercegovine i norveški ambasador u Bosni i Hercegovini. Tokom konferencija, CARE International i organizacije za rad sa mladima objavili su informacije o projektu Inicijative mladića i predstavili osnovne rezultate iz pilot škola. Konferencije su privukle značajnu medijsku pažnju na projekat Inicijativa mladića i važnost rada sa mladićima. U svakoj od zemalja, vodeće TV i radio-stanice, novine, internet blogovi su puni informacija o Inicijativi mladića, uključujući intervjuje sa osobljem iz CARE International i organizacija za rad sa mladima. Lokalne organizacije za rad sa mladima sada su prepoznate kao pioniri u radu sa mladićima, i primaju redovne pozive da učestvuju i daju svoj doprinos lokalnim, nacionalnim i regionalnim raspravama o mladima i nasilju.

3. Rezultati

MREŽA ORGANIZACIJA ZA RAD SA MLADIMA PREPOZNATA KAO LIDER U RADU SA MLADIĆIMA

Lokalne organizacije za rad sa mladima stekle su značajna iskustva u izradi i implementaciji programa tokom pilot faze i sada se smatraju referentnim u svojim zemljama i regionu za rad sa mladićima. Svi pet organizacija su pokazale da su sposobne da samostalno vode aktivnosti Inicijative mladića i da se upuste u potrebno zagovaranje da ih prošire. Kao što je objašnjeno ranije, Inicijativa mladića predstavlja prvi sistematični napor u regionu da se radi s mladićima iz rodne perspektive, a kao glavni implementatori, lokalne organizacije za rad sa mladima sada obuhvataju mrežu organizacija koje su u mogućnosti da pruže tehničku podršku školama i drugim NVO koje su zainteresovane za angažovanje mladića.

DOPRINOSI BAZI ZNANJA O MLADIĆIMA NA BALKANU

Kroz formativno istraživanje i prikupljanje podataka o procjeni uticaja, Inicijativa mladića je dala značajan doprinos znanju o stavovima i ponašanju mladića. Osnovni rezultati, navedeni u Okviru 7, takođe su naglasili važnost pojedinih pitanja koje Inicijativa mladića obrađuje putem svojih radionica i kampanje "Budi muško", uključujući i siguran seks i prevenciju nasilja među mladićima i nad djevojkama i ženama.

OKVIR 7 – REZULTATI O STAVOVIMA I PONAŠANJU MLADIĆA O RODU, SEKSUALNOSTI I NASILJU

- Mladići su seksualno aktivni u ovom starosnom dobu, ali imaju ograničeno razumijevanje seksualnog i reproduktivnog zdravlja;
- Dok je upotreba kondoma prilikom prvog seksualnog odnosa relativno visoka (u poređenju s mladićima u drugim zemljama), postoji potreba da se poveća dosljedno korištenje kondoma;
- Većina mladića je uključena u višestruka rizična ponašanja, uključujući pušenje, pretjerano pijenje alkohola i, u manjoj mjeri, korištenje droga (uglavnom marihuana). Pored rizika koje ova ponašanja sama po sebi nose, takva ponašanja mogu predstavljati faktor u rizičnim seksualnim i nasilnim ishodima, a često su dio vršnjačke kulture. Tačnije, postoji snažna povezanost između konzumacije alkohola i nasilnog ponašanja, i takva ponašanja su stoga povezana s određenom kulturom maskuliniteta i dio su vršnjake kulture;
- Vršnjačko nasilje predstavlja problem za mladiće, i kao pojedince i kao članove bandi. Mladići se očigledno okreću svojim vršnjacima za podršku, uključujući podršku u tučama, a zauzvrat su spremni da se tuku za svoje vršnjake koji ih podstiču da se za njih tuku. Mandat da koristi nasilje ako je to potrebno u zaštiti vlastite časti, ili časti njegove porodice ili prijatelja, je snažno iskazan. Ovaj rezultat ukazuje na izazove i potrebu da se interveniše na nivou vršnjačke kulture (i širih društvenih pogleda koji pokreću vršnjačku kulturu), umjesto da se fokusira samo na mladiće kao pojedince;
- Snažni negativni stavovi prema homoseksualnosti prevladavaju među mladićima, i;
- Nivo nasilja nad ženama je nizak, ali se može povećati kako mladići postaju seksualno iskusniji i ulaze u različite vrste odnosa, naročito stabilnije odnose. S obzirom na visoke stope nasilja muškaraca nad ženama zabilježene među odraslim muškarcima u istraživanju IMAGES sprovedenom u Hrvatskoj, takođe uz podršku CARE International, očigledno je da postoji potreba da se interveniše prije nego što se takvo nasilje dogodi. Pored toga, podrška za nasilje nad ženama je relativno visoka, posebno kad se ponašanje žena posmatra kao nešto što utiče na čast muškaraca. Opet, to ukazuje na učestalost i izazov mijenjanja onih normi u vezi sa muškom čašću.

POVEĆANJE NIVOA RODNE OSVIJEŠTENOSTI I RODNO RAVNOPRAVNIH STAVOVA KOD MLADIĆA

Za većinu mladića koji su učestvovali u pilot fazi, radionice i kampanje su bili prvi put da su ohrabreni da razmišljaju kritički o maskulinitetima i nasilju. I anegdotski i empirijski dokazi ukazuju na pozitivan uticaj ovih mogućnosti da se preispitaju očekivanja o tome kako bi mladići trebalo da se ponašaju i da se razmisli o posljedicama određenih ponašanja i mogućnostima za promjene. Kao što je navedeno u Okviru 8, postoje brojne izjave mladića koji su promijenili svoje stavove i ponašanja kao rezultat učestvovanja u aktivnostima Inicijative mladića. Istraživanje o procjeni uticaja takođe je pokazalo da mladići koji su učestvovali u aktivnostima generalno pokazuju rodno ravnopravnije stavove tokom vremena (vidi Okvir 9). Posebno treba istaknuti činjenicu da su izloženost ili učestvovanje u kampanji u značajnoj mjeri povezani sa rodno ravnopravnijim stavovima i smanjenom upotreborom nasilja tokom vremena. Ovo otkriće pojačava važnost aktivnosti, kao što je kampanja "Budi muško", koja nastoji da pomjeri društvene norme u određeni kontekst, i da učini društveno prihvatljivijim da se misli i djeluje na određene načine.

OKVIR 8 – GLASOVI PROMJENE

"Ranije sam se puno tukao. Većina mojih protivnika je završila u hitnoj pomoći. Ponekad sam ja bio jako pretučen. Ja to više ne radim. To je povezano s obrazovanjem koje sam dobio o nenasilju" — Emir, 16, Sarajevo

"Radionice su imale veliki uticaj na mene. Imam drugačiji stav prema životu, ljudima, ženama, seksu. Značajno sam se promijenio. Naučio sam puno o sebi i koliko sam prije bio agresivan. Više se ne tučem" — Dominik, 17, Zagreb

"Ja i neki drugi momci smo se promijenili puno. Ponekad ne mogu da se prepoznam. Ne svađam se sa svojom djevojkicom, i cool sam u problematičnim situacijama" — Aleksandar, 17, Prokuplje

"Lako mogu da se sjetim i volim teme o seksu, nasilju, rodnoj ravnopravnosti. Volio sam sve teme. Shvatio sam da su droge, alkohol i nasilje glupi i loši. To nije znak muškosti. Ovaj program je takođe uticao na smanjenje nasilja u školi i saznao sam da većina mojih prijatelja piće manje nego prije" — Mihajlo, 17, Belgrade

"Bilo mi je veoma zanimljivo da postanem prijatelj s ljudima iz drugih zemalja s kojima smo bili u ratu. Oni su dobri momci i sada su moji prijatelji" — Nebojša, 16, Banja Luka

"Biti pravi muškarac ne znači da je tvoja riječ posljednja i da moraš piti da bi bio popularan" — Nenad, 17, Belgrade

"Počeo sam razgovarati sa profesorima, otvorio sam svoj um, i kad sam tužan govorim o svojim osjećanjima" — Filip, 17, Zagreb

"Ranije nisam razmišljao prije nego što nešto uradim, samo to uradim. Sada koristim svoj mozak, naročito kada je riječ o djevojkama" — Ivan, 17, Prokuplje

REZULTATI

OKVIR 9 – RAZUMIJEVANJE POZITIVNIH EFEKATA INICIJATIVE MLADIĆA NA MLADIĆE

Uprkos mješovitim rezultatima procjene koji su se pojavili iz Inicijative mladića (u nekim slučajevima takođe smo vidjeli promjenu u kontrolnoj grupi), postoje dokazi koji ukazuju na to da su intervencije Inicijative mladića bile značajne za mladiće koji su učestvovali u ovom projektu. Na osnovu podataka o procjeni uticaja, mladići koji su bili izloženi kampanji uglavnom su pokazivali rodno ravnopravnije stavove i pozitivne promjene u vezi sa seksualnim nasiljem i smanjenom upotreboom nasilja [nad ženama ili nad vršnjacima ili obje?]. Čak i uz moguću pristrandost kod samoizbora, konzistentnost rezultata "izložene" grupe ukazuje na to da su aktivnosti Inicijative mladića mogle pomoći da se učvrste njihovi stavovi i ponašanje u pozitivnom, rodno ravnopravnom i nenasilnom smjeru.

Neki ključni rezultati

- Poredeći rezultate iz svih kontrolnih i interventnih pilot lokacija, mladići su uglavnom pokazali rodno ravnopravnije stavove nakon učestvovanja u aktivnostima Inicijative mladića, sa značajnom promjenom koja je zabilježena u četiri od ukupno devet lokacija.
- Gledajući konkretno rezultate prema izloženosti kampanji "Budi muško", postoji dosljedan obrazac na svim interventnim lokacijama. Mladići koji su bili izloženi kampanji pokazali su znatno ravnopravnije stavove od onih koji nisu bili izloženi.
- Prijavljeno nasilje nad muškim vršnjacima je generalno smanjeno u svim mjestima, sa značajnom pozitivnom promjenom u Sarajevu.

OJAČANA SVIJEST O CIVILNOM ANGAŽMANU MEĐU MLADIĆIMA

Jedan od neočekivanih rezultata intervencije Inicijative mladića je bila povećana svijest o civilnom angažmanu među mnogim mladićima. Uz aktivno sudjelovanje u radionicama i aktivnostima kampanje, nekoliko mladića također je počelo volontirati u lokalnim partnerskim organizacijama za rad s mladima i podržavati i njihove druge napore usmjerene na mlade. U regiji u kojoj NVO sektor ima relativno kratku povijest (uglavnom tek od kraja rata), značajan je uspjeh kako su doprinijeli pokretanju mlađe generacije da se angažira u svojoj zajednici, naročito zato što je ciljna grupa pilot aktivnosti, mladići iz nižih socio-ekonomskih okruženja, obično na nižem nivou civilnog sudjelovanja.

PREMOŠTAVANJE PODJELA KOD POSTKONFLIKTNE GENERACIJE

Uprkos broju godina koje su prošle od rata, region zapadnog Balkana je još podijeljen na mnogo načina od strane nacionalističkih politika. Forum mladića i kampovi za mlađe lidere okupili su mladiće iz različitih zemalja i gradova iz regiona, od kojih većina nikada nije upoznala pojedince iz drugih sredina. Prilika da zajedno razmisle i sarađuju u pogledu zajedničkog uzroka pomogla je da se odbace predrasude mnogih mladića koje su imali prema mladićima iz drugih zemalja, na taj način doprinoseći izgradnji mira među mlađom generacijom.

INTERES VLADE I OPREDJELJENJE ZA PROŠIRENJE AKTIVNOSTI

Kombinacija trenutnih napora pri zagovaranju, uključujući i konferencije na državnom nivou, te široka medijska pažnja na aktivnosti Inicijative mladića, naročito na kampanju, pomogla je da se skrene pažnje vlade na potrebu za rad sa mladićima iz rodne perspektive. Činjenica da su se tajming inicijative i njena vidljivost poklopili sa povećanjem medijske pažnje na pitanje nasilja među mladima je pomogla da se dodatno istakne potreba rada sa mladićima i važnost pristupa, kao što je Inicijativa mladića. CARE International i njegovi partneri su sada priznati kao pioniri u angažovanju muškaraca i mladića u prevenciji nasilja, a nacionalne i lokalne vlade su prepoznale Inicijativu mladića kao uspješnu metodologiju i egzemplarni model saradnje između civilnog društva i vlade.

REZULTATI

4. Izazovi

IZGRADNJA POČETNOG MOMENTUMA ZA EDUKATIVNE RADIONICE

Na početku radionica mnogi mladići su neodlučni ili skeptični o pitanju učešća. Pomisao o tome da sjede i pričaju o rodu i zdravlju sa drugim mladićima oni smatraju nezanimljivom, čudnom, ili "nemuževnom". Osim toga, činjenica da se radionice često nude kao vannastavne aktivnosti, koje zahtijevaju dodatno vrijeme, može dodatno obeshrabriti neke mladiće da učestvuju. Iskustva iz implementacije pilot aktivnosti pokazuju da nakon prvog ciklusa radionica i početka kampanje, počinje da se stvara momentum o pitanju aktivnosti. Kako mladići stiču jasnije razumijevanje aktivnosti, njihovih ciljeva i koristi koje iz njih proizlaze, i kako prva grupa mladića učestvuje i počinje da dijeli svoja mišljenja i iskustva, pojavljuje se talas interesovanje među ostalim mladićima. Niske stope učešća u ranim fazama, međutim, mogu biti

frustrirajuće za implementatore i zahtijevaju strpljenje i upornost. Određeni stepen fleksibilnosti takođe može biti važan – kao što je pokazano u nekim pilot lokacijama gdje su lokalne organizacije za rad sa mladima promijenile originalni redoslijed tema na radionicama, počinjući sa seksualno prenosivim infekcijama (SPI) umjesto sa rodom. Pošto su SPI bile tema koja je odmah izazvala interesovanje kod mladića, facilitatori su mogli lakše da ih angažuju u radionicama od samog početka.

SEKSUALNA RAZLIČITOST I HOMOFOBIJA

Kao što pokazuju rezultati PLA, kao i pilot radionice, postoji visok nivo homofobije kod mladića u ovom regionu. Predrasude mladića prema homoseksualnosti često su duboko ukorijenjene u krutim idejama o maskulinitetu i seksualnosti, poput toga da se biti homoseksualac često vidi kao "ne biti pravi muškarac." Dok kurikulum Inicijative mladića uključuje konkretnе aktivnosti koje se bave konstrukcijama maskuliniteta i homofobije, implementacija pilot aktivnosti pokazala je da trenutne aktivnosti nisu bile dovoljne da promijene stavove mladića o pitanju homoseksualnosti.

DOKUMENTACIJA AKTIVNOSTI

Pilot aktivnosti su sprovedene na izuzetno participativan i decentralizovan način. Svaka organizacija za rad sa mladima i BMK su bili odgovorni za svoje aktivnosti, što je često podrazumijevalo i određene adaptacije ili dopune tokom samog rada. Dok je minimum aktivnosti dokumentovan, mnogi detalji nisu bili dobro dokumentovani, najčešće zbog toga što je osoblje bio prezauzet implementacijom. Ovi nedostajući detalji često su obuhvatali važne uvide u implementaciju i uticaj aktivnosti koje bi se nakon toga mogle pokazati važnim za lokalne organizacije za rad sa mladima, kao i organizacije za rad sa mladima u drugim kontekstima. Jedan od izazova za proširenje aktivnosti će biti motivisanje lokalnih organizacija za rad sa mladima da poboljšaju obim i dubinu svoje dokumentacije na način da ne bude glomazna, ali ipak da obezbijedi da su sve relevantne informacije obuhvaćene.

UTICAJ PROMJENA KOJE SU NASTALE KAO POSLJEDICA KRATKOROČNIH INTERVENCIJA PO ŠKOLAMA

Mijenjanje rodnih normi i stavova (i srodnih ponašanja) je izuzetno zahtjevno i nije kratkoročan proces. Dok je jedna godina pilot aktivnosti jasno dovela do značajnih promjena u rođnoj osvještenosti, a takođe i promjena u određenim stavovima i ponašanju kod mladića, ove rezultate takođe treba tumačiti sa oprezom. Mladići su u vrlo dinamičnom trenutku svog života i teško je znati da li i kako će se uočene promjene održati tokom njihovog života. Štaviše, škola je samo jedno od mnogih okruženje koji utiču na stavove i ponašanje mladića. Uticaj intervencija po školama može biti ograničen činjenicom da poruke koje mladići primaju putem radionica i aktivnosti kampanje mogu biti u suprotnosti ili ugrožene porukama koje primaju kod kuće, u medijima, ili u drugim sferama života.

ZAKLJUČAK

5. Naučene lekcije

DATI DOVOLJNO VREMENA ZA IZGRADNJU KAPACITETA KOD IMPLEMENTATORA

Ključ uspjeha Inicijative mladića je bilo početno tekuće ulaganje u tehničke kapacitete organizacija za implementaciju, posebno u smislu pripreme za organizovanje radionica. Dobar priručnik za facilitatora nije dovoljan – da bi se garantovali kvalitet i efikasnost radionica potrebno je imati dobro pripremljene facilitatore. Facilitatori treba da imaju osnovno znanje o temeljnim konceptima, i da su takođe prošli kroz proces samorefleksije o svojim iskustvima i dilemama u vezi sa rodom, maskulinitetom i nasiljem. Oni moraju biti sposobni da razgovaraju o ovim temama na opušten i otvoren način sa mladićima, a takođe moraju da imaju potrebne vještine za promovisanje poštovanja među učesnicima, i da upravljaju mogućim sukobima koji bi mogli nastati.

UGRADITI STRATEGIJE SOCIJALNOG MARKETINGA U PROMOVISANJE AKTIVNOSTI

Drugi element koji je bitan za uspjeh Inicijative mladića je pristup kampanji iz ugla socijalnog marketinga. Jedan od glavnih ciljeva kampanje je promovisanje radionica i aktivnosti kampanje kao dio cool "brenda", sa kojim bi se mladići osjećali ponosni da budu povezani. Ova strategija brendiranja pomogla je da se obezbijedi pozitivno i podsticajno okruženje u sklopu škole, što je podstaklo mladiće da učestvuju u aktivnostima i da promijene neke od svojih stavova i ponašanja.

OMOGUĆITI FLEKSIBILNOST U OKVIRU STANDARDIZOVANE METODOLOGIJE

Iako su osnovni elementi intervencije bili isti na svim lokacijama, lokalne organizacije za rad sa mladima su imale određeni prostor da naprave adaptacije koje su smatrali korisnim i zanimljivim. Na primjer, kao što je ranije spomenuto, facilitatori su u nekim mjestima izmjenili redoslijed tema u kurikulumu, kako bi započeli sa temama koje bi odmah zainteresovale mladiće. Što se tiče kampanje, dok su opšti slogan i struktura bili isti u svim sredinama, lokalni partneri su takođe imali fleksibilnost da osmisle i dodaju poruke i aktivnosti za koje su mislili da bi mogle biti relevantnije i zanimljivije za lokalni kontekst.

OSLANJATI SE NA ISKUSTVA DRUGIH

Umjesto da "ponovo izmišljaju točak", partneri Inicijative mladića nastojali su da se oslanjaju na postojeće resurse i iskustva u vezi sa radom sa mladićima. Na primjer, edukativni kurikulum je bio prilagođen iz postojećih priručnika koji su se pokazali efikasnim u drugim sredinama. Partneri su takođe nastojali da prate nove materijale i saznanja iz oblasti rada sa mladićima kroz aktivno učešće u mrežama i razmjene sa drugim organizacijama koje obavljaju sličan posao negde drugo.

6. Kretanje naprijed

Oslanjujući se na uspostavljene veze sa ključnim vladinim ministarstvima za obrazovanje i omladinu, partneri Inicijative mladića su sada uključeni u proširenje metodologije Inicijative mladića u cijelom regionu. Ovo proširenje uključuje dvije glavne strategije: 1) saradnju sa ministarstvima obrazovanja kako bi se rodno transformativni pristup i pristup razvoja mladih koji su zastupljeni u projektu Inicijative mladića integrисали u školski kurikulum sa ciljem da ih primjenjuju profesori u nastavi, i 2) saradnju sa ministarstvima za omladinu i sport (ili ministarstvima koja se bave mlađima, različito nazvana u svakoj od zemalja) kako bi bile sprovedene neformalne obrazovne intervencije koje uzimaju u obzir ulogu društvenih normi u vezi sa maskulinitetom u stavovima i ponašanjem dječaka i mladića. Pored pomoći da se dopre do značajno većeg broja mladih, uklapanje pristupa Inicijative mladića unutar nacionalnih politika i struktura takođe će doprinijeti dugoročnoj održivosti.

Faza proširenja takođe uključuje poboljšanje fleksibilnosti i dopiranja obrazovnog kurikuluma Inicijative mladića. Kako bi doprišlo do što više mladića, pilot model od 20 sesija biće prilagođen u različite module različitih dužina trajanja, kako bi se mladići što bolje angažovali u skladu sa njihovim interesovanjima i predanosti. Inicijativa mladića će takođe osmislati pilot kurikulum s ciljem uključenja djevojaka, koje su često žrtve nasilja (mada neka istraživanja ukazuju na sve veći broj djevojaka kao počinilaca) i pružaju podršku nekim od krutih verzija maskuliniteta koji promoviše štetna ponašanja mladića. Adaptacija i pilot ove metodologije biće sprovedena na jednoj do dvije lokacije, a kasnije će se proširiti s ciljem da uključi druga mesta i lokacije. Cilj je da se Inicijativa mladića na kraju proširi na mješovite rodne škole (sa približnim omjerom 50/50 muških i ženskih učenika) i da se radi na više integrisan način i sa mladićima i djevojkama na pitanjima u vezi sa rodom i nasiljem. Dio obrazovnog programa obuhvatiće rad u grupama definisanim prema polu, a drugi dio uključivaće rad sa mladićima i djevojkama zajedno. Kampanja će takođe biti proširena sa ciljem da obuhvati poruke i aktivnosti koje se odnose i na mladiće i na djevojke.

Uporedo sa proširenjem na dodatne lokacije u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji, inicijativa će se takođe proširiti i na Kosovo, u saradnji sa partnerima u Prištini i sjevernom dijelu Kosovske Mitrovice. Prva faza ekspanzije će se fokusirati na izgradnju kapaciteta lokalnih partnera i sprovođenje PLA sa mladićima i djevojkama kako bi se razumjeli lokalni konteksti i prioriteti i specifičnosti za adaptaciju intervencije. PLA rezultati će takođe poslužiti kao važna osnova za napore zagovaranja sa ciljem da se uključe škole, vlada i interesne grupe civilnog društva na Kosovu.

Partneri Inicijative mladića će takođe i dalje sprovoditi istraživanja u drugim zemljama kako bi bila pružena podrška politikama uticaja koje se odnose na rod, omladinu i prevenciju nasilja. U Bosni i Hercegovini, na primjer, CARE International i lokalne partnerske organizacije za rad sa mlađima će raditi sa nadležnim državnim tijelima i lokalnim NVO uključenim u istraživanja, na sprovođenju državnog reprezentativnog istraživanja⁷ sa muškarcima i ženama na temu muškarci i rodna ravnopravnost koja je fokusirana na pitanja nasilja, sukoba, rodnih normi, zdravlja i očinstva.

Kao temelj za proširenje aktivnosti, CARE International će nastaviti da pruža podršku izgradnji kapaciteta za partnerske organizacije za rad sa mlađima. Fokus izgradnje kapaciteta tokom ove faze je da budu podržane partnerske organizacije za rad sa mlađima s ciljem da one postanu nacionalni resursni centri za rješavanje pitanja nasilja i sukoba sa mladićima. CARE International će takođe biti mentor partnerskim organizacijama za rad sa mlađima u tome kako razvijati i graditi partnerstva sa više interesnih grupa širom njihovih zemalja i kako prepoznati i obezbijediti različite izvore finansiranja za dalji nastavak rada.

⁷ · Državno reprezentativno istraživanje će se zasnovati na međunarodnom istraživanju o muškarcima i rodnoj ravnopravnosti koje je sprovedeno u Hrvatskoj i nekoliko drugih zemalja širom svijeta. Za više informacija posjetite www.icrw.org i www.promundo.org.br

NAPRIJEĐUJUĆI

PROGRAM M - EDUKATIVNE RADIONICE ZA MLADIĆE

Početna radionica: Ceremonijalna palica za govor – razvoj grupe
Cilj: Podstaći dijalog zasnovan na poštovanju i uspostaviti osnovna pravila za grupne sesije.

- 1. Šta je to što zovemo rod**
Cilj: Shvatiti razlike između pola i roda i razmisliti o tome kako se od muškaraca i žena očekuje da se ponašaju.
- 2. Izražavanje sopstvenih osjećanja**
Cilj: Prepoznati teškoće sa kojima se mladići suočavaju prilikom izražavanja određenih osjećanja i posljedice po njih i njihove odnose.
- 3. Moć i odnosi**
Cilj: Povećati svijest o postojanju moći u odnosima i razmisliti o tome kako mi komuniciramo o postojanju moći u odnosima i kako pokazujemo moć u odnosima.
- 4. Etiketiranje**
Cilj: Prepoznati kako etiketiranje ljudi može ograničiti individualni potencijal i uticati na odnose.

Rod

- 1. Zdravlje mladića**
Cilj: Diskutovati o tome kako rodne norme utiču na najčešće zdravstvene probleme mladića i proći kroz osnovno održavanje higijene.
- 2. Muškarci i kontracepcija**
Cilj: Pružiti informacije o metodama kontracepcije i diskutovati o uključenosti muškaraca u korištenje kontracepcije.
- 3. Zdravlje, SPI i HIV i AIDS**
Cilj: Povećati znanje o seksualno prenosivim infekcijama (SPI) i HIV/AIDS-u i značaju dijagnoza i liječenja.
- 4. Hoću ... neću, hoću... neću**
Cilj: Diskutovati o izazovima sa kojima se susrećemo u nedostatku pregovora ili o seksu u intimnim vezama.

Seksualno i reproduktivno zdravlje

- 1. Može li se muškarcu svidati drugi muškarac?**
Cilj: Diskutovati o homoseksualnosti, homofobiji i potrebi za većim prihvatanjem seksualnih različitosti.

- 2. Pregovaračke vještine**
Cilj: Diskutovati i vježbati vještine za rješavanje sukoba i pregovaranje.

- 3. Šta je nasilje?**
Cilj: Identifikovati različite tipove nasilja koji se mogu pojaviti u intimnim odnosima, porodicama i zajednicama.

- 4. Shvatanje ciklusa nasilja**
Cilj: Diskutovati o odnosu između nasilja čije su žrtve mladići i nasilja koje oni koriste protiv drugih.

Prevencija nasilja

- 5. Šta je seksualno nasilje?**
Cilj: Diskutovati o seksualnom nasilju i različitim situacijama u kojima se ono može desiti.

- 6. Živa budala ili mrtav heroj: muška čast**
Cilj: Diskutovati o tome na koji način je "muška čast" povezana sa nasiljem i razmisliti o alternativama nasilju koje mladići mogu koristiti kada se osjećaju uvrijeđenima.

- 7. Šta radim kad sam ljut?**
Cilj: Pomoći učesnicima da razmislje o tome kako da prepoznaju kada su ljuti i kako da izraze svoju ljutnju na konstruktivan, nenasilan način.

- 8. Od nasilja do poštovanja u intimnim odnosima**
Cilj: Diskutovati o upotrebi nasilja u intimnim odnosima i kako stvoriti intimne odnose zasnovane na poštovanju.

Alkohol i droge

- 1. Šta su droge?**
Cilj: Razmotriti razne tipove droga koje postoje i kako ih koristi i na njih gleda društvo, posebno mladi ljudi.

- 2. Donošenje odluka i upotreba supstanci**
Cilj: Razmišljati o pritisu vršnjaka i donošenju odluka u vezi sa upotrebom supstanci i razumjeti koncept zavisnosti.

- 3. Drogе u našim životima i zajednicama**
Cilj: Razmotriti razne situacije u kojima bi muškarci i žene mogli koristiti droge i posljedice tog korištenja u njihovim životima i vezama.

Završna radionica: Aktivnost u zajednici: Uvođenje promjena u našim životima i u našim zajednicama

Cilj: Dati mogućnost učesnicima da se osvrnu na ono šta su naučili kroz rad u radionicama i kako im to može pomoći da uvedu promjene u svojim životima i u zajednicama iz kojih dolaze.

UČENJE, RAZVOJ I IZGRADNJA KAPACITETA PARTNERSKIH OMLADINSKIH ORGANIZACIJA

S ciljem jačanja znanja i vještina svojih partnera, CARE International je održao niz od tri treninga za izgradnju kapaciteta za partnere koji sprovode projekat Inicijative mladića. U početku osoblje je trebalo da prođe kroz proces samorefleksije kako bi preispitali sopstvene stavove i ponašanja koji se odnose na rodne norme, seksualnost i nasilje. Ovaj posao je sproveden tokom prve godine projekta i trebalo je ostaviti dovoljno vremena prije početka rada sa mladićima. Treba stvoriti sigurno i pozitivno okruženje u kojem se osoblje lokalnih partnera osjeća sigurno da podijeli neke od svojih ključnih razvojnih prekretnica koje su uticale na oblikovanje njihovih stavova i ponašanja. Svako bi trebalo da bude spreman za osjetljive rasprave i da obezbijedi postojanje podsticajnog okruženja.

Program treninga u početku je bio usmjeren na razumijevanje rodno represivnih praksi i kako rod oblikuje naše živote. Većina partnera nije imala iskustvo sa ovim temama. Tokom programa su bili angažovani muški ili ženski treneri, iako smo u početku angažovali muškog trenera jer smo smatrali da je važno da prevaziđemo stereotip da samo žene razgovaraju i cijene ove teme.

Nivo I – Rod, maskuliniteti i nasilje (početni) – 4 dana

Ukupni cilj: Razviti kompetencije učesnika u socijalnoj dekonstrukciji pojmove "hegemoničnog maskuliniteta", rodno uslovljenog nasilja, vršnjačkog nasilja i nasilja nad ženama, kako bi ih osposobili da budu glavni facilitatori unutar svojih organizacija o pitanjima roda, seksualnosti i nasilja koja poguđaju mlađe ljude.

Program treninga sastojao se od edukativnih sesija koje su bile teoretske (pokrivale su ključne pojmove), participatorne sa interaktivnim vježbama i koristile su filmove za isticanje ključnih pitanja.

Teme koje su bile obuhvaćene ovim treningom su: rodna socijalizacija, faktori koji utiču na socijalizaciju rodnih normi, stavovi, vrijednosti, ponašanje, sličnosti i razlike između muškaraca i žena, pol, rod i sistem pola i roda, odnos između roda i moći, vrste moći i alternative, pogled na naše sopstvene stavove, vrijednosti i predrasude, povezivanje rodne diskriminacije sa drugim vrstama diskriminacije, krug diskriminacije, vrste nasilja, uzroci i posljedice za žene i za muškarce.

Nivo II – Rod, maskuliniteti i seksualnost (napredni) – 4 dana

Ukupni cilj: Dodatno razviti kompetencije učesnika u socijalnoj dekonstrukciji pojma "hegemoničnog maskuliniteta", fokusirajući se naročito na mušku seksualnost (pojmovi i prakse) i na seksualno i reproduktivno zdravlje i prava žena i muškaraca.

Ovaj trening je pokriva sljedeće teme: maskulinitet i nasilje, seksualnost, izražavanje seksualnosti, rodni i seksualni mandati, seksualna raznovrsnost, seksualni identiteti, seksualno nasilje, muško saučesništvo, homofobija, mizoginija (mržnja prema ženama), hegemonični maskulinitet, seksualno i reproduktivno zdravlje, popularna obrazovna metodologija i rad sa muškarcima na pitanjima roda i maskuliniteta i prijedlozi za lične i institucionalne promjene u vezi sa rodom i seksualnošću.

Nivo III – Rad sa mladićima (rad sa mladima i rodno osviještena praksa) – 4 dana

Ukupni cilj: Osnaziti osobe koje rade sa mladima u rodno transformativnoj praksi i u radu sa mladićima u kontekstu Balkana.

Ovaj trening obuhvatio je teme o razvoju mlađih i adolescenata: praksa u radu sa mladima koja koristi rodni objektiv, koja se bavi problematičnim ponašanjem grupe, pitanjima roda i maskuliniteta u kontekstu Balkana i razumijevanje metodologije Programa M. Trening je uključivao prezentacije, grupne vježbe, filmove i samorefleksiju o osobinama uspješne osobe za rad sa mladima.

Inicijativa mladića – Partneri koji su učestvovali na projektu

PERPETUUM MOBILE

Perpetuum Mobile - Centar za razvoj mlađih i zajednice (PM) sa sjedištem u Banjoj Luci predstavlja grupu obrazovanih, predanih i iskusnih ljudi u području sektora mlađih i civilnog društva koja je aktivna već više od deset godina, ali je formalno registrovana u avgustu 2007. godine kao lokalna nevladina organizacija u Republici Srpskoj/Bosni i Hercegovini. Od tada Perpetuum Mobile aktivno je učestvovao u promociji, jačanju i izgradnji mreže građanskih inicijativa na lokalnom i regionalnom nivou u jugoistočnoj Evropi.

Naša vizija: Svijet u kojem se poštuju svi mlađi, napreduju i imaju priliku da razviju svoj puni potencijal.

Naša misija: NVO "PERPETUUM MOBILE - Centar za razvoj mlađih i zajednice" je nezavisna, neprofitna organizacija koja sprovodi programe u Bosni i Hercegovini i kroz istraživanje, obrazovanje, kreiranje strategije i međusektorsko partnerstvo promoviše najbolju praksu u radu sa mlađima i razvija mlađe i zajednicu.

Članovi ove organizacije su visokoobrazovani pojedinci, što oву organizaciju čini sposobnom za razvoj i unapređenje organizacija civilnog društva, naročito na polju mlađih.

Za više informacija posjetite web stranicu: www.pm.rs.ba

ASOCIJACIJA XY

Asocijacija XY je nevladina, neprofitna, nepolitička organizacija sa sjedištem u Sarajevu i podružnicom u Banjoj Luci. Osnovana je uz pomoć IPPF-a 2001. godine udruživanjem grupe građana zainteresovanih za rješavanje postojećih i prijetećih problema u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem. U to vrijeme je bila jedina organizacija u BiH koja se bavi isključivo seksualnim i reproduktivnim zdravljem i pravima.

U 2004. godini Asocijacija XY postala je pridruženi član, a u novembru 2006. primljena je u punopravno članstvo IPPF (International Planned Parenthood Federation – Međunarodna federacija za planiranje porodice), najraširenije organizacije u svijetu na polju seksualnog i reproduktivnog zdravlja. IPPF ima svoje članove u više od 170 zemalja širom svijeta kroz koje djeluje kao vodeći zagovornik u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja za sve. Primarna ciljna grupa Asocijacije XY su generalno mlađi ljudi, a posebno oni iz marginalizovanih i teško dostupnih grupa.

Federation – Međunarodna federacija za planiranje porodice), najraširenije organizacije u svijetu na polju seksualnog i reproduktivnog zdravlja. IPPF ima svoje članove u više od 170 zemalja širom svijeta kroz koje djeluje kao vodeći zagovornik u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja za sve. Primarna ciljna grupa Asocijacije XY su generalno mlađi ljudi, a posebno oni iz marginalizovanih i teško dostupnih grupa.

PROGRAMSKE TEME

Asocijacija XY kreira i sprovodi svoje programe u skladu sa 5 (pet) programske teme koje su zasnovane na programskim aktivnostima IPPF-a. Ove teme su: PRISTUP, ADOLESCENTI, ABORTUS, AIDS i ZAGOVARANJE.

Za više informacija posjetite web stranicu: www.xy.com.ba

CENTAR E8

Centar E8 je omladinska nevladina organizacija osnovana 2004. godine u Srbiji. On djeluje na nacionalnom nivou i bazira se na tri programa: rodna ravnopravnost, zdravlje i učestvovanje. Metodologije koje se koriste u radu organizacije su: neformalno obrazovanje, upotreba drame u vršnjačkoj edukaciji, muzika, film, društvene i medijske kampanje, socijalni marketing i zagovaranje.

Specifičnost programa "Rodna ravnopravnost" je u tome što se bazira isključivo na radu sa mlađićima. Opšti cilj je prevencija i smanjenje rodno zasnovanog nasilja kod mlađića i edukacija dječaka i mlađića kroz promjenu njihovih stavova i ponašanja u vezi sa rodno zasnovanim i vršnjačkim nasiljem, zdravim stilovima života i maskulinitetom. U okviru ovog programa sprovodi se nekoliko projekata baziranih na istoj metodologiji rada sa mlađićima i promovisanju rodne ravnopravnosti i nenasilja kroz kampanje i javne akcije. Pored toga, paralelno je razvijena metodologija za rad sa djevojkama na istim pitanjima, kao i u mješovitim grupama. Štaviše, Centar E8 je osnovao "Forum pravih muškaraca" sastavljen od poznatih muškaraca u Srbiji koji zastupaju stavove i demonstriraju ponašanje nenasilja i tako služe kao uzori dječacima i mlađićima u Srbiji.

Promovisanje zdravih stilova života, borba protiv širenja HIV/AIDS-a i zalaganje za pristup zdravstvenim uslugama koje tretiraju seksualno i reproduktivno zdravlje su osnovne teme programa "Zdravlje". Koristi se skup različitih metodologija, poput upotrebe drame u edukaciji, kao i edukacija ljudi kroz ples i muziku. U okviru ovog programa posebna pažnja se posvećuje radu sa Romima i raseljenim licima. Aktivno učešće mlađih igra veliku ulogu u svim aktivnostima Centra E8. U sklopu ovog programa posebna pažnja se posvećuje omladinskoj politici i profesionalnom omladinskom radu sa akcentom na promovisanju ovih tema u medijima.

Za više informacija posjetite web stranicu: www.e8.org.rs

Inicijativa mladića – Partneri koji su učestvovali na projektu

SMART KOLEKTIV

Poslovni alati, kao što je marketing, mogu se koristiti za opšte dobro društva. Ukoliko tako moćno sredstvo uvjeravanja, stvaranja potrebe i formiranja stava može biti ključni element povećanja prodaje i formiranja trendova, onda SMart vjeruje da spajanjem društveno konstruktivnih ciljeva sa ovim komunikacionim alatima može stimulisati društvene promjene, promovisati vrijednosti jedinstvenog i svjesnog društva, kao i podstaći pozitivne građanske aktivnosti gdje god je to potrebno.

Sve aktivnosti SMart Kolektiva su međusobno povezane i komplementarne, i realizuju se kroz tri ključna programa: društveno odgovorno poslovanje, socijalno preduzetništvo i socijalni marketing.

Smart Kolektiv nastoji da poveže i poboljša odnose između biznisa i društva na nekoliko nivoa: mobilizacijom višestrukog potencijala biznisa i njegovim usmjeravanjem prema smanjenju i rješavanju društvenih i ekoloških problema; primjenom filozofije, logike i iskustva biznisa, kroz preduzetničke modele te njihovom primjenom na procesima razvoja društva; primjenom poslovnih alata – prvenstveno onih iz oblasti komunikacija – da podstakne pozitivne društvene promjene.

Za više informacija posjetite web stranicu: www.smartkolektiv.org

ORGANIZACIJA MLADIH STATUS: M

Kao omladinska organizacija mi okupljamo mlade ljude različitih profesija (medicina, socijalni rad, informatika, psihologija, itd.) koji su posvećeni poboljšanju stanja mladih u Hrvatskoj. Isti tim radi sa mladim ljudima od 2006. godine kroz program "Inicijativa mladića - promocija rodne ravnopravnosti, zdravih životnih stilova i nenasilnog ponašanja mladića" i kampanju "Budi muško, promjeni pravila".

Naša vizija je razvoj efikasnog načina suočavanja sa rizicima u odrastanju, fokusirajući se na snagu mladih ljudi i davanje mladim ljudima toliko potrebne podrške u tranziciji iz adolescencije u odraslo doba. Mi pokušavamo

ojačati pozitivan razvoj mladih kroz izgradnju odnosa mentorstva i pružajući im potrebne životne vještine kako bi upravljali sopstvenim životima.

Glavni ciljevi naše organizacije su:

- Razvoj i implementacija pristupa koji se zasniva na osnaživanju mladih u suočavanju sa nedostacima i rizicima te izgradnji odbrambenih i zaštitnih faktora mladih u borbi protiv nezdravih stilova života i životnih izbora.
- Promocija zdravih životnih stilova, posebno pozitivnog seksualnog i reproduktivnog zdravlja među mlađima u Hrvatskoj, kroz rad na razvoju propisa koji obezbjeđuju pružanje informacija i usluga koje se temelje na naučnim saznanjima te razvoj metodologije vršnjačke edukacije koja gradi mrežu aktivnih vršnjačkih edukatora širom Hrvatske.
- Podrška mlađim muškarcima kao specifičnoj ciljnoj grupi, kroz razvoj pristupa usmjerenog na muškarce koji se suočavaju sa štetnim navikama i normama koje proizlaze iz dokazivanja muškosti, a manifestuju se u antisocijalnom i štetnom ponašanju.
- Promocija pristupa radu s mlađima, porodicama i zajednicama, koji se zasniva na poštivanju ljudskih prava, a bori se protiv rodne nejednakosti, nasilja, stigmatizacije, rasizma i homofobije.

Za više informacija posjetite web stranicu: www.status-m.hr

CARE INTERNATIONAL NA BALKANU

CARE International na Balkanu danas se sastoji od programskih kancelarija sa sjedištem u Sarajevu, Bosna i Hercegovina (BiH), u Beogradu, Srbija i Prištini, Kosovo. Ovim regionom upravlja CARE Njemačka-Luksemburg čiji je regionalni direktor smješten u Bonu. Ukupno je zaposleno 30 članova oseblja koji rade za CARE na Balkanu, svi su lokalni službenici i implementiraju inicijative u pet zemalja u regionu: BiH, Srbija, Hrvatska, Kosovo i Crna Gora.

Danas je cilj CARE-a na Balkanu da obezbjedi socijalna, ekonomski i politička prava ranjivih i marginalizovanih grupa koja su priznata i ostvarena, doprinoseći tako održivom miru u regionu. CARE radi u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Kosovu, Hrvatskoj i Crnoj Gori, sa ranjivim i marginalizovanim zajednicama sa posebnim fokusom na manjine, mlade ljude, žene i djevojke.

CARE-ov Program rodne ravnopravnosti na Balkan nastoji da promoviše vrijednosti i prakse rodne ravnopravnosti, raznolikosti i nenasilja kroz jačanje kapaciteta lokalnih, nacionalnih i regionalnih ljudskih prava i aktera socijalne pravde i stvaranjem mogućnosti za inovacije, učestvovanje, učenje, saradnju i zagovaranje.

Za više informacija posjetite web stranicu: www.carenwb.org

Inicijativa mladića – Partneri koji su učestvovali na projektu

PROMUNDO

Promundo je brazilska organizacija sa kancelarijom u SAD koja radi na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou još od 1999. godine na promovisanju rodne ravnopravnosti i smanjenju nasilja nad ženama, djecom i mladima. Promundo razvija i ocjenjuje pristupe programa i politike i sprovodi istraživanje i zagovaranje za postizanje rodne ravnopravnosti i smanjenje nasilja. Promundo je bio saosnivač globalne mreže za angažovanje muškarača u rodnoj ravnopravnosti, MenEngage, u kojoj je i dalje u ulozi kopredsjedavajućeg. Promundovi obrazovni materijali, naročito njegovi materijali o prevenciji nasilja i rodnoj ravnopravnosti (serije Programa H / M / D) su u širokoj upotrebi i prevedeni su i priznati od strane Svjetske banke, UNDP-a, UNICEF-a, UNFPA, WHO / PAHO i UN Women, kao najbolje prakse u postizanju rodne ravnopravnosti i smanjenju nasilja. Promundo je pružio tehničku pomoć i radio je sa brazilskom vladom u promociji razvoja djece, ostvarivanja rodne ravnopravnosti i smanjenja nasilja, kao i sa brojnim agencijama UN i Svjetskom bankom. Promundov rad je takođe globalno poznat po svom akcentu na tačne evaluacije uticaja.

Promundov rad je podržan od strane brojnih međunarodnih fondacija (Nike, Ford, MacArthur, Oak i drugi), bilateralnih donatora (DFID, Norad, SIDA i drugi), i UN (UNFPA i UN Women, između ostalih). Promundo posvećuje veliku pažnju izgradnji koalicija i dosljedno radi u partnerstvima kako bi pojačao svoje rezultate i ostvario održive promjene politike i društva. Zajedno sa Međunarodnim centrom za istraživanje o ženama, Promundo je ko-koordinator i koautor Međunarodnog istraživanja o muškarcima i rodnoj ravnopravnosti (IMAGES), jednog od najvećih istraživanja takve vrste o muškarcima i rodnoj ravnopravnosti koje je sprovedeno u više zemalja.

Za više informacija posjetite web stranicu www.promundo.org.br

MEĐUNARODNI CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE O ŽENAMA (ICRW)

Osnovan 1976. godine, Međunarodni centar za istraživanje o ženama (ICRW) je privatna, neprofitna organizacija čija je misija osnaživanje žena, unapređenje rodne ravnopravnosti i borba protiv siromaštva u zemljama u razvoju. Da bi ovo postigli, ICRW sarađuje sa partnerima širom svijeta na sprovođenju empirijskih istraživanja, pružanju tehničke podrške, izgradnji kapaciteta i zagovaranju praktičnih načina zasnovanih na dokazima kako bi politike i programi bili poboljšani. Sa sjedištem u Vašingtonu DC, ICRW ima regionalne kancelarije smještene u Nju Delhiju, Indija i Njробiju, Kenija. Do danas, ICRW je upravljao sa više od 450 projekata u više od 65 zemalja širom Afrike, Azije, Latinske Amerike i Istočne Evrope.

Tokom posljednjih 30 godina ICRW je stekao međunarodnu reputaciju kao jedna od vodećih istraživačkih organizacija koje rade na suzbijanju nasilja nad ženama (VAW) dokumentujući njegove uzroke, mjereći njegovu cijenu po društvo i sprovodeći strategije za njegovo okončanje. Konkretno, ICRW ima veliko iskustvo u izradi i implementaciji monitoringa i evaluacije (M&E) okvira koji kombinuju tačnost istraživanja za pristupe zasnovane na zajednici s ciljem izgradnje lokalnih kapaciteta za izuzetno kvalitetno dokumentovanje i M&E istraživanje. Centralni element ICRW pristupa je da bude obezbijeđen strateški savjet i tehnička podrška kako bi se pomoglo partnerima da definišu sopstvene ciljeve i razviju M&E alate i pokazatelje za poboljšanje mjerena rezultata i uticaja njihovih projekata.

Za više informacija posjetite web stranicu www.icrw.org

44 Ova studija slučaja je odraz procesa, uspjeha i rezultata nastalih iz Inicijative mladića, programa koji su kreirali CARE International SZ Balkan i njegovi partneri u periodu od 2007. do 2010. godine. Program je usmjeren na rješavanje pitanja rodne nejednakosti, zdravstveno štetnih praksi i međusobnog nasilja u svakodnevnom životu sa mladićima u školama i zajednicama.

Za dodatne informacije o Inicijativi mladića obratite se CARE International ili lokalnom partneru za implementaciju projekta.

CARE International

Bosna i Hercegovina	Hrvatska	Srbija
Banja Luka 78000	Zagreb 10000	Belgrade 11030
Aleja Svetog Save 7a	Iblerov trg 9	Ščerbinova 6/20 – VII floor
T: +387 51 25 82 00	T: +385 1 45 73 287	T: +381 11 35 72 341
E: spetkovic@carenbw.org	E: jcrownover@carenbw.org	E: mstarcevic@care.rs

Web stranica: www.youngmeninitiaitive.org (PDF verzija dostupna za preuzimanje)

M Centri

Bosna i Hercegovina	Hrvatska	Srbija
71000 Sarajevo	Zagreb 10000	Belgrade 11000
Danijela Ozme 12	Petrova 114	Sarajevska 81
T: +38733260615	T: +385 12300447	T: +38113626302
E: bhfpa.xy@bih.net.ba	E: status-m@status-m.hr	E: centar@e8.org.rs
Petra Kočića 3 78000 Banja Luka T: +38751303310 E: perpetuum-mobile@blic.net		

CARE International je vodeća nevladina organizacija za pomoć i razvoj koja se bori protiv globalnog siromaštva i socijalne nepravde. Nezavisni od uticaja politike i religije, svake godine djelujemo u više od 70 zemalja u Africi, Aziji, Latinskoj Americi, Bliskom istoku i Istočnoj Evropi, dopirući gotovo do 60 miliona ljudi u siromašnim zajednicama. U Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji CARE je usmjerjen na promovisanje rodne ravnopravnosti, baveći se pitanjima diskriminacije i socijalne i ekonomske uključenosti.

M Centri – su nacionalni resursni centri kojima upravljaju lokalni partneri u svakoj od zemalja Inicijative mladića. Ovi centri promovišu razvoj rada sa mladima, implementaciju programa koji su usmjereni na dječake i mladiće i jačanje partnerstva između različitih interesnih grupa u poboljšanju rezultata rada sa mladima korištenjem rodnog pristupa.

Autorska prava @ 2012 CARE International

Ovaj dokument može se reprodukovati u cijelosti ili djelimično bez odobrenja CARE International pod uslovom da se navede pun naziv izvora podataka i da reprodukcija nije za komercijalne svrhe. Predloženi naziv izvora: CARE International, 2012. Inicijativa mladića: Angažovanje mladića na zapadnom Balkanu na polju rodne ravnopravnosti i prevencije nasilja: Studija slučaja. Banja Luka, BiH: CARE International